

Юлія Білостегнюк

(студентка IV курсу бакалаврату ІФЖ (Наук, керівн. - ст. викл. Пойда О. А.)

„КВІТИ ЧАСТО НАМ ГОВОРЯТЬ ВТРИЧІ БІЛЬШЕ, НІЖ СЛОВА”

(урок літератури рідного краю за творчістю Валентини Сторожук)

Літературне краєзнавство - один з шляхів, що веде до відродження духовних цінностей нашого народу, повертає дитячі душі до народних надбань, національно-культурних традицій, високого мистецтва художнього слова. Основним завданням укроків літератури рідного краю є залучення школярів до вивчення життєвого шляху та творчої спадщини майстрів слова свого краю, формування інтересу до вивчення їх творчого доробку. Уроки літературного краєзнавства - складова частина вивчення української літератури в цілому. Вони дозволяють учителеві відійти від шаблону, розвивають творчість як педагога, так і учнів, спонукають глибше пізнати свій край, його традиції, дають змогу показати, наскільки багата наша земля на літературні таланти.

Літературне краєзнавство досліджували такі науковці, як Н. Волошина, А. Лисенко, В. Неділько, Є. Пасічник, С. Пультер, Г. Самойленко, Б. Степанишин, В. Шульженко та інші.

Мета статті - виявити й описати ефективні прийоми ознайомлення учнів з творчістю нашої землячки Валентини Сторожук.

Моделюючи урок, пропонуємо дібрати поезії, у яких змальовано українську природу. Майстерність поетеси в них вражає. Читаючи її вірші про літо чи осінь, ніби відчуваєш запахи квітів, трав, змалювання картин весни збуджує уяву, наповнює думки надією. Радимо ознайомити школярів зі збіркою „Пам'ять Шипшини”.

З метою створення емоційного фону роботи пропонуємо учням на початку заняття заповнити щоденник настрою, а на етапі рефлексії порівняємо зміну настрою. Протягом уроку діти стежать за тим, чи проростуть „насінінки їхніх очікувань” квітами: свої сподівання вони пишуть на уявних зернятках, прикріплюють їх до нижньої частини горщика, намальованого на дошці; а наприкінці навчальної взаємодії, якщо їхні очікування збулися, прифіплюють до горщика квіти.

Для ознайомлення школярів з біографією Валентини Сторожук учитель готує вщоряд. Розглядаючи один за одним слайди, вони вивчають життєвий шлях нашої землячки.

Далі звучать вірші поетеси, у яких ніби оживають предмети, рослини. Навіть трави стають зловісними й додають гіркоти до картини спустошення, буркун бурчить, спориш-ненажера не випускає стежку з полону. Щоб налаштувати учнів на сприйняття й розуміння життєвого та творчого шляху авторки, зачитуємо поезію „Літаю птахом... Плачу, мов хмаринка”, з якої вимальовується її кредо, життєві переконання та принципи.

Учитель звертає увагу дітей на те, що Валентина Сторожук відчуває душею все, про що пише. Кожне її слово виважене, обдумане, пережите. У її поезії увіковічується пам'ять про людей, які, може, забуті літературою, історією, але народ про них завжди пам'ятає. Авторка промовляє устами Марусі Чурай:

Я- мала мачина.
Ти-мачина.
Він...
Вона...
Але МИ-НАРОД!

Поетеса вболіває за долю рідного народу, його мову солов'їну, немеркнучу пісню і, як тонкий лірик, цілу збірку творів, яка має назву "Пам'ять Шипшини", присвячує квітам.

Наслідуючи свого земляка М. Коцюбинського, який, „побачивши коло стіни рибальської хатини бліщо-рожеві мальви, увесь освітився усмішкою, знявши капелюх, сказав квітам: „Здоровенькі були! Як живеться на чужині?” - В. Сторожук також одухотворяє близькі й рідні з дитинства їй речі: Спішу запитати: „Що снилось, жита?; Волошкам промовити: „Доброго ранку!”

Аналіз поезії „Щоб я в читальних залах...?” дає можливість зробити висновок, що в її 24 рядках названо 25 найменувань трав і квітів. Тому органічним продовженням уроку є створення

асоціативного куща до слова „квіти“, де учні висловлюють свої міркування, які записуються на пелюстках і прикріплюються до розміщеної на дошці серединки з написом „квіти“.

Щоб діти могли ознайомитися з більшою кількістю поезій Валентини Сторожук, ділимо клас на чотири групи, кожна з яких аналізує по одному поетичному твору з фітоциклу „Мовою квітів і трав“: „Татарське зілля“, „Подорожник“, „АргонГГ“, „Зозуліні сльози“ Учні виконують роботу в зошитах, працюючи за розданим їм планом, який передбачає визначення теми, ідеї поезії, характеристику ліричного героя, аналіз засобів художньої виразності. Після заслуговування учнівських повідомлень відбувається їх колективне обговорення, словесник уносить корективи, доповнює відповіді, узагальнює.

Оскільки твори авторки дуже ліричні, в учнів виникає багато асоціацій, образів, тому пропонуємо далі застосувати прийоми „художнє малювання“ та „олюднення“. Учитель звертається до дітей зі словами: „Мавайте заплющимо очі й уявимо картинку, змалювану В. Сторожук у поезії „У дощ“. Далі читається вірш. На цьому етапі бажано увімкнути музику П. Чайковського „Вальс квітів“, яка б додатково впливала на емоції учнів. Після прослуховування радимо зробити емоційну паузу, що дасть змогу осмислити почуте.

Потім проводимо бесіду за питаннями:

- Назви яких рослин та квітів ви почули? (Хвощ блекота, лобода, волошка, мак, плющ).
- А як ви можете олюднити почуте? (Хмаринка плаче, волошка сміється).
- Якими художніми засобами створюються ефекти олюднення? (Епітети, метафора).
- Згадаймо, який художній засіб називається метафорою?

Цей вид роботи дає змогу перевірити знання учнів з теорії літератури, з'ясувати, чи можуть вони знаходити художні засоби в текстах

Доцільним продовженням уроку, зокрема теми квітів, може бути слово вчителя, яке налаштує дітей на сприйняття та засвоєння нової інформації. Словесник має звернути увагу учнів на спільні мотиви у творчості поетеси Валентини Сторожук та художниці Катерини Білокур.

Мабуть, важко знайти людину, яку б не зачаровували квіти. Наші предки обожнювали їх, вважаючи, що цей досконалий витвір природи подаровано людям від Бога. Квіти ваблять наші очі дивовижною красою, зігрівають серця своєю надзвичайною ніжністю й тендітністю. Тому їм відведено належне місце у творчості Валентини Сторожук, особливо в збірці „Дивина“, цикл „Катерині Білокур“. Як до матері, горнутья до народної художниці квіти. Саме їй розкрили вони таємницю свого земного буття, яку й донесла вона до людей. Усе своє життя Катерина Білокур малювала квіти.

Дивовижний світ рослин змалку владно притягував її до себе, наче приворожив ще дитиною. Найкращим учителем для Катерини стала природа. Серед розкішних полів і лугів Полтавщини добришало серце, мужніла душа, народжувалися думки народної художниці.

Дівчинка уважно вивчала рослини, невдовзі знала кожну квіточку й травинку, пізніше самостійно навчилася читати, писати, малювати, і ось, наче диво - диво-квітка, зріс непересічний талант Катерини Білокур - з-під пензлика з'явилися справжні „очі землі“. Вони раділи й сумували, посміхалися й підбадьорювали: квіти „говорили“ з картин до людей незвичною квітковою мовою. Нумо, і ми спробуємо її почути.

Уважно погляньте на картини Катерини Білокур. Ви перехопите погляд художниці - здивований, захоплений, бентежний. Вона пильно вдивлялася в розмаїття рослинного світу, милуючись чудодійністю природи. Художниця закохано „купається“ у квітах, так і поетеса „купається“ в словах.

На попередньому уроці діти отримали випереджувальне завдання: знайти цікаву інформацію про життя і творчість Катерини Білокур та вивчити напам'ять поезію Валентини Сторожук „Квіти за тином“. Тому клас поділився на дві групи - біографи й мистецтвознавці. Першими презентують свій проект „Чарівниця з Богданівни“ біографи, далі заслуговуємо повідомлення мистецтвознавців про малярську спадщину художниці.

Дві жінки, дві долі, але їх об'єднує те, що вони захоплені квітами: одна малює, інша описує.

Наступним видом роботи є декламація учнем поезії Валентини Сторожук „Квіти за тином“. Після прослуховування діти дають відповідь на проблемне запитання: „Який секрет творчості

Катерини Білокур описує Валентина Сторожук? Назви скількох квітів ви почули в поезії?". Потім здійснюємо порівняльний аналіз таких видів робіт, як „уявне малювання" та „спостереження за оригіналом".

Завершальним етапом уроку є рефлексія, під час якої застосовуємо прийоми, що дають змогу з'ясувати, чи збулись очікування учнів від уроку.

1.Бесіда за питаннями:

- Чи вийшов у нас букет?
- Чи проросли наші насінинки, які ми розсіяли на початку уроку? (Складаємо букет).

2.„Незакінчені речення":

На уроці я...

- дізнався...
- навчився...
- найбільший мій успіх - це ...
- найбільші труднощі я відчув...
- я не вмів, а тепер умію...

Завершити урок можна словами В. Сторожук:

Я буду ніжній цвіт конвалій колихать,
Я стану стебельцем пахучої медунки
Для всіх, чия душа до Слова не глуха,

Хто в наш непевний вік шукає в нім рятунку. Отже, за кожним створеним Валентиною Сторожук художнім образом стоїть жива душа людини, сповнена щирих почуттів, небайдужа до проблем. Без перебільшення можна сказати, що поетеса дарує свою творчість усім небайдужим до слова, виявляє активну життєву позицію в культурному та духовному житті народу, демонструє відданість літературі та рідному краю.

Література

1. Гаврилук Ю. Нові методи аналізу сучасної пісенної поезії / Юрій Гаврилук // Українська мова. -2007.-Квітень(№15/16)-С. 31-33.
2. Сторожук В. Вірші / Валентина Сторожук // Вінницький край. - 2010. - № 1. - С. 54-156.
3. Сторожук В. Дивина / Валентина Сторожук. - Вінниця: Континент-ПРИМ, 2002. -156 с
4. Сторожук В. Пам'ять Шипшини / Валентина Сторожук. - Вінниця : Континент-ПРИМ, 1998. - 144 с.
5. Токмань Г. Л. Якщо мій досвід знадобиться... / Г. Я Токмань // Урок української. - 2007. -№ 1.- С. 31-34.